

1. OBECNÁ PRAVIDLA

1.8 Výstroj

Výstroj koně

K základnímu výstroji koně patří uzdění (uzdečka nebo uzda) a sedlo. Příslušenství tvoří např. Vyvazovací otěže, martingal, jiné pomocné otěže, bandáže, kamaše, poprsní řemen a obříšník proti sklouznutí sedla.

Pozn. překl.: Kamašemi či bandážemi by měl být vybaven každý kůň při opuštění boxu, ať už při jízdě, jiné práci nebo i procházce. Ostatní příslušenství se volí podle potřeby.

Uzdečka

Uzdečka je pro základní výcvik to nejvhodnější uzdění. Toto platí jak pro drezurní práci, tak i pro skákání a ježdění v terénu. Uzdečka se skládá ze dvou základních částí:

- vlastní uzdečky s udidlem a otěžemi,
- nánosníku.

Vlastní uzdečka se skládá z nátylníku, lícnic, podhrdelníku a čelenky. Délka uzdečky se nastavuje na jedné nebo obou lícnicích. Přezka na nátylníku (je-li jí uzdečka vybavena) může představovat nebezpečí pro jezdce.

Pozn. překl.: Nastavení uzdečky vyžaduje značné zkušenosti. Pravidlem je, že lícnice mají volně přiléhat a vytahovat udidlo jen tak vysoko, aby se nad koutky huby vytvořily 1 - 2 vrásky.

Udidla působí přes jazyk na spodní čelist koně. Obecně platí, že čím tenčí je udidlo, tím ostřeji působí. Silné udidlo (ne však tak tlusté, aby již rušilo a nemohlo koni pohodlně ležet v hubě) je koni příjemné a přijímá je bez problémů. Prostor pro udidlo (popř. Pro obě udidla u uzdy) je v mezeře mezi zuby na dolní čelisti. Udidla se odlišují nejen tloušťkou, ale i tvarem a průřezem. Mohou být jednou lomená - tzv. s jedním kloubem uprostřed nebo dvakrát lomená - tedy se dvěma klouby. Čím lépe sedí udidlo v hubě, tím ochotněji na něm kůň překusuje. Nejlépe sedí udidla anatomicky tvarovaná. Průměr udidla okrajů má být nejméně 14 mm, měřeno v koutcích huby. Udidla se prodávají v délkách od 12,5 do 15 cm (pro poníky samozřejmě kratší), v odstupňování po 5 mm. Délka musí odpovídat šířce koňské huby. Příliš krátké udidlo přiskřípne koutky huby. Příliš dlouhé udidlo se zase v hubě protahuje a leží neklidně. Příliš dlouhými rameny se může přiskřípnout dolní čelist a vzniká tak „louskáčkový“ efekt. Zároveň nastává nebezpečí, že kůň dostane jazyk nad udidlo. Udidla nesmějí být opotřebovaná, obitá nebo dokonce rezavá, protože by mohla koně v hubě zranit.

K ježdění se zpravidla používají tato udidla:

Stihlo s kroužky je nejběžnější udidlo; používá se jak u mladých koní, tak i v pokročilém stádiu výcviku, protože působí jemně, a přesto umožňuje dobrou kontrolu. Část udidla ležící v hubě může být dutá, a tím i lehká, nebo masivní, tedy těžší. Těžší udidla mají tu výhodu, že leží v hubě stabilněji a kůň si nemůže tak snadno hrát s jazykem.

Stihlo s kroužky může být lomené jednou nebo dvakrát. Jednou lomené stihlo se používá nejčastěji. Dvakrát lomené stihlo má tu přesnost, že díky dvěma kloubům uprostřed sedí v koňské hubě lépe.

Stihlo s olivami má proti předešlému typu kroužky ve tvaru D, které jsou s udidlem spojeny kloubem. Jsou vhodné se prokázalo především u koní s citlivou hubou, protože leží v hubě stabilněji a klidněji.

Stihlo s roubíky po stranách se dává koním, u kterých jsou problémy se zatáčením. Roubíky leží po stranách na koňské hubě a zabráňují protáhnutí udidla hubou, čímž jezdec dosáhne nad koněm lepší kontroly. Podobný efekt mají gumové kruhy na kroužkovém stihlu.

Někteří koně si hrají s jazykem, zejména pokud leží udidlo příliš nízko. Problémy s jazykem jsou však skoro vždy následkem příliš tvrdého působení ruky, které vede ke strnutí koně. Nejlépe nám pomůže zlepšení prostupnosti koně a dostatečně jemné působení ruky. U takových koní je třeba obzvláště pozor na dokonale padnoucí udidlo a jeho správné upevnění.

!POZOR! Při výběru udidla je třeba pamatovat, že ostřejší udidlo může kompenzovat nedostatečnou prostupnost koně. Chybné působení ruky se projeví tím výrazněji, čím ostřejší je udidlo.

Někdy může pomoci změna druhu nebo materiálu udidla. Některým koněm přijímají gumová nebo umělohmotná udidla lépe než kovová.

Otěže k uzdečce, většinou kožené nebo plátěné, se připínají nebo přišívají ke kroužkům udidla a na druhém konci se dají navzájem sepnout. Obě otěže jsou dohromady dlouhé asi 2,75 m. Jejich šířka je asi 2 cm. Plátěné otěže jsou výhodné hlavně při

vlhkém počasí, protože tolik jezdci v ruku neprokluzují. Aby se otěže držely ještě lépe, našívají se na ně kožené zarážky. Bezpečnost otěží závisí na kvalitě materiálu, sešití a kvalitě přezky nebo háčků.

Nánosník doplňuje uzdečku. Upravuje vzájemné postavení horní a dolní čelisti. Správně zapnutý nánosník (ani příliš těsný, ani volný) ulehčí působení udidla, protože přenáší část tlaku na nosní kost. Zároveň brání tomu, aby kůň otevřel hubu a tím se vyhýbal působení otěží. Při výběru vhodného nánosníku musíme brát ohled na individualitu každého koně a rozhodnutí bychom měli konzultovat s cvičitelem.

Hannoverský nánosník tvoří řemínek vedoucí přes nos koně, který je uprostřed širší a směrem ke stranám se zužuje. Na obou jeho koncích jsou malé kroužky, k nimž je připevněn podbradní řemínek a nátylní řemen. Nosní řemínek musí být tak krátký, aby kroužky nemohly tlačit na udidlo. Musí ležet asi 4 prsty nad horním okrajem nozder na nosní kosti.

Podbradník se zapíná pod udidlem tak, aby mezi ním a spodním okrajem dolní čelisti byla mezera na dva prsty. Nesmíme jím v žádném, případně omezit dýchání koně.

Anglický nánosník má o něco širší a silnější nosní řemínek. Používá se především při uzděni uzdou. Zapíná se nad udidlem tak, aby ležel těsně pod jařmovou kostí a netlačil na ni.

Další typy nánosníků jsou modifikacemi předešlých dvou základních typů:

Kombinovaný nánosník se skládá z anglického nánosníku, který má na předním okraji našité očko, jímž se protáhne tenčí řemínek, zapínající se pod udidlem na dolní čelisti. Nejdříve se vždy zapíná vlastní nánosník a potom teprve tento přidaný řemínek. Dodržením takového postupu zabráníme nežádoucímu stáhnutí nánosníku dolů. Tento nánosník je vhodný pro koně s dobrou činností huby a dobře přístupné.

Ramíkový nánosník se skládá z nosního řemínku, na jehož stranách jsou připevněná kulatá kovová ramínka. Z jejich konců vedou dva podbradní řemínky - jeden nad a druhý pod udidlem. Kovová ramínka brání bočnímu pohybu čelistí. Při správném nasazení nánosníku zůstanou kroužky udidla volně, což u některých koní působí velice dobře na činnost huby.

Mexický nánosník se skládá ze dvou řemenů, které se na hřbetě nosu kříží. V tomto místě jsou podloženy koženou rozetou, která je zároveň drží pohromadě. Působí podobně jako kombinovaný nánosník, při správném zapnutí však má tu výhodu, že nechává nozdry ještě volnější a vůbec nenarušuje dýchání koně. Proto se v první řadě využívá u koní při soutěžích všestrannosti. Důležité je správné zapnutí nánosníku, protože horní řemen by mohl tlačit na jařmovou kost.

Uzda

Pokročilým jezdcům umožní uzda na dobře připraveném koni používat jemnějších pomůcek.

V základním výcviku se však jezdec musí nejdříve naučit správně zajet drezurní úlohu stupně L na uzdečce.

Uzda se skládá ze dvou udidel, takže jezdec drží v ruce dva páry otěží zároveň. Stihlové udidlo patřící k uzdě může být kroužkové, jednou nebo dvakrát lomené, ale i olivové. Je tenčí než u normální uzdečky (nejméně 10 mm) a je připnuté na nátylníku, který leží pod nátylníkem uzdy.

Páka je nalomené udidlo s postranními rameny. Délka ramen, obzvláště ve spojení s podbradním řetízkiem, určuje sílu působení. Čím kratší jsou ramena, tím menší silou působí. Delší ramena vyvinou sice větší sílu, působí však pomaleji.

Páka je zpravidla tenčí (asi 0,5 cm) než stihlo, které tvoří nad ní nebo v kohoutku lehký oblouk. U koní s masitými pysky může být vhodnější tlustší pákové udidlo.

Další vliv na působení páky má tzv. „Ohbí pro jazyk“ a průměr udidla. Jako „ohbí pro jazyk“ se označuje méně nebo více výrazné vyklenutí uprostřed páky. Čím vyšší vyklenutí, tím více je jazyk v úzkém prostoru fixován, a páka pak výrazněji působí na dásně koně.

Ramena páky mají horní a dolní část, poměr jejich délek by měl být od 1:1,5 do 1:2.

Při soutěžích a výkonnostních zkouškách je povolena délka spodní části ramene páky v drezuře 5 - 10 cm, v ostatních disciplínách, kde je možno použít uzdu, maximálně do 7 cm. Při výkonnostních zkouškách je průměr páky - měřený v koutcích huby - nejméně 14 mm.

Na horní části ramen páky se připínají lícnice, na pohyblivé kroužky spodní části otěže. Otěže pákové by měly být o něco tenčí než otěže stihlové.

Podbradní řetízek se skládá z většího počtu kroužků, které se směrem k okrajům zmenšují. Uprostřed řetízku se nachází kulatý větší kroužek, který slouží k připevnění příčného řemínku. Ve spodní třetině dolní části ramen páky jsou očka, kudy tento řemínek prochází a reguluje polohu (výšku) řetízku. Zabráňuje tomu, aby kůň sahal pysky po ramenech páky.

Háčky k podbradnímu řetízku jsou stočeny ven a otevřeny dopředu. Do nich se shora zahákne řetízek (vždy pravotočivý), na pravé straně zevnitř a na levé straně zvenku. Jejich správné zahnutí má podstatný vliv na působení páky. Zkřivené háčky vedou k poranění koňské huby. U páky se používá anglický nánosník.

Další uzdění

Různé druhy **pelhamů** stejně jako **hackamore** patří ke speciálním uzděním a měli by je používat jen pokročilí jezdci ve speciálních případech. Vyžadují dokonale vyvážený sed a velmi jemné působení rukou.

Pelham je lomené udidlo, které pomocí postranních ramen a podbradního řetízku působí na principu páky, podobně jako pákové udidlo uzdy. Připnutí spojovacího řemínku ke stihlovým kroužkům po stranách nám umožňuje používat pouze jeden pár otěží.

Hackamore je uzdění bez udidla. Působí na nosní kost, dolní čelist a zátylek koně. Bezudidlová uzdění se používají především při westernovém ježdění.

Jeho účel tkví v tom, že šetří koňskou hubu a využívá jiné možnosti působení. Tyto typy uzdění však nejsou pro koně v zásadě příjemnější, při špatném použití mohou působit velice ostře. Proto by je měli používat jen zkušení jezdci, kteří umí jemně ovládat otěže.

Pozn. překl.: Podle německých předpisů je při parkurových soutěžích stupně Z hackamore zakázáno.

Sedlo

Každé sedlo se skládá z následujících částí:

Kostra sedla určuje jeho tvar. Může být z oceli, kůže, dřeva, kostice nebo plastu. Přední část, která je trochu výše vyklenutá, občas vykrojená dozadu, se nazývá **přední rozsocha**. Musí být tak vysoká, aby ani při zatížení netlačila na dlouhé trnové výběžky obratlů, ležící těsně pod kůží kohoutku koně. Přední rozsocha sedla musí velikostí odpovídat mirám koně v kohoutku. Její šířka určuje normálové velikosti sedel.

Zadní část sedla tvoří **zadní rozsochu**.

Sedlové polštáře pokrývají spodní část kostry a jsou vycpané převážně koňskými žíněmi. Musí být rovnoměrné, nesmí se navzájem stlačovat a nesměly by být silnější než je nutné.

Zesílení, většinou pod, někdy také na předním okraji vrchní bočnice se nazývá **kolenní opěrka**.

Posedlí svým tvarem silně olivňuje sed jezce. Nejhlubší bod posedlí musí ležet uprostřed sedla.

Bočnice tvoří postranní části sedla. Podle jejich tvaru dělíme sedla na drezurní, skoková a sedla pro všestrannost. Jejich materiál (kůže) musí být pevný a kvalitní.

Po stranách sedla jsou **řemeny k podbřišníku**. Z bezpečnostních důvodů se doporučuje, aby byly přišity ručně a zhotoveny z kvalitního materiálu. Podbřišník musí být dostatečně široký, aby spočíval na těle koně co nejvhodnější plochou. Kované přesky jsou lepší než litinové nebo mosazné. Podbřišníky jsou provázkové, kožené nebo plastové a mohou mít elastické konce.

Třmenové řemeny by měly být z hladké a trvanlivé kůže. Přeložení na přezku by mělo být asi 7 cm dlouhé a ručně přišité. Připínání usnadňuje oválný tvar dírek.

Třmenové zámky jsou zařízení sloužící k zavěšení třmenových řemenů. Jsou opatřeny pojistným pérkem. Které se při pádu otevře a třmenový řemen vyklouzne ven. Kloub pérka se musí stále dobře mazat, většinou se ale nechává otevřený.

Třmen musí být dost široký (pro dospělé asi 12 cm, pro děti 10 cm) a těžký, aby ho noha mohla lehce našlápnout, ale i se vysunout. Gumové vložky ulehčují stabilitu nohy. Otvor ve třmenu, kudy se provlékají řemeny, musí mít oblé hrany, aby se řemena neponičily.

Dečka pod sedlo slouží k nasávání potu pod sedlem. Dečky se vyrábějí z bavlny, plsti, kůže, gumy nebo umělých materiálů. Jsou stříženy podle tvaru sedla nebo obdélníkově. Vlněné dečky nebo jiné dodatečné podložky pod sedla se používají jen u problémových koní, protože se při jejich použití jezdec vzdaluje od hřbetu koně. Vhodné jsou však při turistice na koni nebo pod nákladní sedla, kdy chrání hřbet koně.

Pozn. překl.: V poslední době se prosazují jako výhodný doplněk gelové podložky, které šetří hřbet koně a pomohou napravit drobné nedostatky v poloze sedla.

Typy a tvary sedel

Pouze na správně stavěném a dobře padnoucím sedle může jezdec korektně sedět a působit.

Pozn. překl.: I němčina má samozřejmě synonyma jako dobře, správně apod., přesto je v celé výuce obvyklé používat termínu „korektní“.

Podle typu kostry rozlišujeme

- plochá sedla (anglická sportovní)
- kozlíková sedla (vojenská nebo westernová).

Pro **plochá sedla** je charakteristická průběžná kostra, malá výška, blízký kontakt jezdce se hřbetem koně, lehčí váha. Tato sedla se používají ke sportu a v jezdeckém výcviku.

Podle účelu využití je dělíme na:

- **drežurní sedla:** přesně přiléhají, mají dlouhé bočnice,
- **skoková sedla:** mají delší posedlí, bočnice jsou tvarované více dopředu, kolenní opěrky jsou výraznější,
- **sedla pro všestrannost:** výkrojem jsou na rozhraní mezi oběma předešlými typy, jsou vhodná pro základní výcvik v drežuře, ve skocích i v terénu (nejlepší sedlo pro jezdce - začátečníky i pro základní výcvik koně).

Nové sedlo se na koni zkouší bez dečky. Musíme dbát především na to, aby leželo na hřbetě koně po celé délce rovnoměrně. Nejhlubší místo se musí nacházet uprostřed posedlí. Přední rozsocha musí být tvarovaná tak, aby se ani při zatížení nedotýkala kohoutku. V opačném případě je nejlepší vyzkoušet jiné sedlo nebo, pokud je to možné, sedlo docpat.

Sedlo, které na koni špatně sedí, mu může způsobit těžce léčitelné otlaky, kvůli kterým se na koni nesmí dlouho jezdit.

Pozn. překl.: Vždy je třeba dbát na to, aby sedlo neleželo přímo na kohoutku. Jednoduchou kontrolou provedeme prostrčením bičíku od přední rozsochy pod sedlem. Bičík nesmí narazit na překážku.